

Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Y.2001, C.6, S.2 s.157-184.

POLİTİK KONJONKTÜR DALGALANMALARI VE TÜRKİYE UYGULAMASI (1950 - 2000)

Dr.Sara ONUR*

ÖZET

Bu makalenin amacı, Türkiye (1950- 2000) için, uyarlanmış beklentilere dayanan fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları modelinin kanıtını test etmektir. Alesina, Cohen ve Roubini (1992)' den alınan orjinal model, aşağıdaki varsayımları temel almaktadır: Beklentiler, uyarlanmıştır. Politikacılar fırsatçıdır. Seçmenler geçmişe bakarak oy vermektedirler. Bu deneysel araştırma, seçimlerin ekonomi ve devlet bütçesi üzerindeki etkisini ele almaktadır ve Türkiye' de, uyarlanmış beklentilere dayanan politik konjonktürel dalgalanmaların bazı kanıtlarını bulmaktadır. (1950- 2000 yılı arasında)

The purpose of this paper's to test for evidence of opportunistic political business cycles model on with the adaptive expectations in Turkey (1950- 2000). The original model by Alesina, Cohen and Roubini (1992) is based upon the following assumptions: Expectations're adaptive. Politicians're opportunistic. Voters' re retrospective. This empirical research takes the effects of the elections on economy and state budget and it finds some evidence of opportunistic political business cycles on with the adaptive expectations in Turkey (from 1950- to 2000).

Political Business Cycles (Politik Konjonktür Dalgalanmaları), Government-State (Hükümet-Devlet), Election (Seçim/Oylama), Opportunism (Fırsatçılık), Rational and Adaptive Expectations (Rasyonel ve Uyarlanmış/Adaptif Beklentiler).

GİRİŞ

Politik Konjonktür Dalgalanmaları Literatürü, diğer yönetim biçimlerinin en iyisi olarak kabul gören ve günümüzde yaygın olarak uygulanan temsili demokrasinin bir gereği olarak uygulanan seçimlerin ekonomi üzerindeki etkisini incelemektedir. Politik Konjonktür Dalgalanmalarının literatürdeki yeri, devletin ekonomiye müdahale

* Sara Onur tarafından T.C. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Bölümünde, 2001 Ekim'inde savunulup, jüri üyelerince kabul edilen, aynı isimli yayınlanmamış doktora tezinin Güncelleştirilmiş Halidir.

etmemesini savunan Klasik İktisada¹, Klasik İktisadın 1960'lı yıllardaki kolu Neo Klasik İktisada, Neo Klasik İktisadın 1970'li yıllardaki kolu Anayasal İktisat Ekolüne, Anayasal İktisat Ekolünün 1980'li yıllardaki kolu Kamu Tercihi Teorisidir.²

1980'li yıllardaki Kamu Tercihi Teorisi de 1990'lı yıllarda Normatif ve Pozitif Kamu Tercihi olarak iki kısma ayrılmaktadır. Bunlardan Pozitif Kamu Tercihi Teorisi, Oylama Kuralları Teorisi (R.Black, 1958), Seçim ve Parti Rekabeti Teorisi (A.Downs, 1957), Bürokrasinin Ekonomik Teorisi (G.Tulloch, 1965), Çıkar ve Baskı Grupları Teorisi (S.Peltzman, 1976) ve bu çalışmanın konusu olan, 1990'lı yıllarda geliştirilen Politik Konjonktür Dalgalanmaları Literatürü olmak üzere beş temel alt teoriye sahiptir.³

Ekonomik Liberasyonu Ekonomi Bilimi çerçevesinde inceleyen, 1980'li yıllarda Kamu Tercihi Teorisi, Pozitif ve Normatif Kamu Tercihi olarak iki araştırma alanına ayrılarak, genişletilmiştir. Özellikle, çalışmanın temelini teşkil eden 1980'li yıllardaki Kamu Tercihi Teorisinin Pozitif Kamu Tercihi Teorisi kolunda, Ekonomik Liberasyonun özellikle seçim dönemlerine olması gerektiğini, Politik Konjonktür Dalgalanmaları Literatürü adı altında, W.Nordhaus (1975), D.Mosley (1976), D.Hibbs (1977), E.Tufte (1978), A.Alesina, G.Cohen ve N.Roubini (1982), J.E.Alt-K.A.Chrystal (1983), V.F.Savaş (1986) ve D.S. Lawrence-F.Michele-V.H. Jurgan (1992) tarafından incelenmektedir. Bu çalışmada, 1980'li yıllardaki Kamu Tercihi Teorisinin Pozitif Kamu Tercihi Teorisi bünyesindeki, Politik Konjonktür Dalgalanmaları Literatürü araştırma alanı ve Türkiye Ekonomisi de uygulama alanı olarak seçilmektedir.

Araştırma Sorunu ve Amacı

Politik Konjonktür Dalgalanmaları Literatürü, temel olarak, politik (seçme ve seçilme) ve ekonomik (ekonomik çıkar) gibi nedenlerle ve kısa dönemde, seçmen, politikacı, bürokrat ve baskı gruplarının seçim öncesi, seçimde ve seçim sonrası, davranışları ve karşılıklı etkileşimleri sonucu ve özellikle uzun dönemde makro ekonomik değişkenler üzerinde, ekonomik açıdan olumlu sonuç vermeyen dalgalanmalar oluşturduğunu iddia etmektedir.

Çalışmanın amacı, Politik Konjonktür Dalgalanmaları Literatürü doğrultusunda yapılan genel seçimlerin ekonomik hayat üzerinde verimsiz ve kısır etkilere sahip olduğuna yani, seçim öncesi, ekonomide geçici ve üretken olmayan bir canlılık gelmesine rağmen, seçim sonrasında bu harcamaların

¹ Ali Özgüven,, **İktisat Bilimine Giriş**, Filiz Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul, 1991, s. 60

² Ercan Eren, "Politika ve Ekonomi: Siyasal Konjonktür Dalgaları", **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, cilt: 8, sayı: 89, ağustos 1993, s. 2.

³ Coşkun Can Aktan, **Çağdaş Liberal Düşüncede Politik İktisat**, Takav Matbaası, 1994, s. 135.

durması ve yapılan bu harcamaların devlet bütçesinde büyük oranlı açıklara yol açmasıdır.

Temel Kavramlar ve Tanımlar

Çalışmada aynı anda kullanılan Konjonktür ve Dalgalanma, tek başlarına farklı anlamlara sahiptir; Konjonktür, bunalım ve refah dönemlerindeki iniş ve çıkışı, Dalgalanma ise, dönem ayrımı yapılmaksızın ortaya çıkan değişimi göstermektedir. Konjonktür belli dönemlerde, belli dip ve zirvelere sahipken, dalgalanma dağınık bir seyir izlemektedir. Dalgalanmaların belli dip ve zirveleri mevcut olmadığı için, dalgalanmalar ya dalgalanmayı oluşturan serilerin bir ortalaması alınarak, ya da çalışmanın türüne bağlı olarak azalma ve/veya artma oranları baz alınarak açıklanabilmektedir.

Politik Konjonktür, seçim dönemlerinde, politik nedenlerden ötürü ekonomide meydana gelen değişimi, Politik Dalgalanma (Politik- Ekonomik Dalgalanma olarak da isimlendirilebilmektedir⁴), dönem ayrımı yapılmaksızın, politik nedenlerden ötürü (ülkelerarası savaş, ülke içinde meydana gelen ihtilal, ayaklanma, devrim, grev ve/veya lokavt gibi) ekonomide meydana gelen değişimi ifade etmektedir. Politik Konjonktür Dalgalanmaları ile ifade edilmek istenen nokta, *politik nedenlerin ortaya çıkardığı refah ve bunalım dönemlerindeki iniş-çıkışların niteliğinin (sistemik veya sistematik olmaması) kesinlik arz etmediğini* ifade etmektedir. Bir başka deyişle, Politik Konjonktür Dalgalanmaları, *politik konjonktürün, her farklı seçim döneminde, aynı değişkenler üzerinde ve/veya aynı oranda ortaya çıkmayabileceğini* ifade etmektedir. Genel temayüle uygun olarak ve bu çalışmada kabul edilen bu tanımlamaya göre, Politik Konjonktür Dalgalanmaları, *kısaca seçimlerin makro ekonomik değişkenler üzerinde meydana getirdiği, sistematik ve/veya sistematik olmayan dalgalanmalardır*. Politik Dalgalanma ve Politik Konjonktür Dalgalanmaları farklı kavramlar olmasına rağmen Politik Dalgalanmanın Politik Konjonktür Dalgalanmalarını da içine alan geniş anlamli bir kavramdır.⁵

Genel kanıda aynı anlamda kullanılmasına rağmen çalışmada farklı amaçlara yönelik olarak kullanılan Hükümet ve İktidardaki Politikacı kavramları mevcuttur. Bu doğrultuda çalışmamızda Hükümeti seçim sistemiyle iş başına gelen, kurulu politik düzen ve politik kurum olarak, İktidardaki politikacıyı da seçim sonrası iktidarı ele geçirmiş politikacı ve politik bir ajan olarak tanımlanmıştır. Böylesi bir ayırımla ilk amaç, seçim dönemleri kendi finansal çabasıyla ve kendi sempatanlarıyla seçimlere katılan herhangi bir politikacının seçim sonrasında iktidara gelmesiyle,

⁴ İbrahim Bakırtaş, "Politik-Ekonomik Dalgalanmalar Kuramı Kapsamında Türkiye'deki Politik Yapının Ekonomi Üzerindeki Etkisi", **D.E. İ.İ.B.F. Dergisi**, cilt: 13, sayı: 12, 1998, s. 15

⁵ R.Amacher ve W.J.Boyes, "Cycles In Senatorial Voting Behaviour: Implication For The Optimal Frequency of Elections", **Public Choice**, Vol:33, 1978, s. 7.

İktidardaki Politikacı olması ve meclise bağlı olarak davranış göstermesi zorunluluğundan dolayı hükümet olmasıyla seçimlerin finansmanı için hükümete verilmiş hak ve yetkileri kullanabilmesini vurgulamak içindir.

Hükümet ve iktidardaki politikacı ayırımına yönelmenin ikinci amacı, Hükümet kavramının koalisyonları, iktidardaki politikacıyı, bürokrasiyi içine alan ve muhalefet partilerinin tepkisine maruz kalan geniş kapsamlı bir kavram olduğunu ve nihai olarak uygulamada bir kurum olduğunu ifade etmek içindir. Özetle Politik Konjonktür Dalgalanmalarının doğuşunda detaylı bir analiz yapabilme uğruna mümkün olduğu kadar diğer faktörler sabit kalmak koşuluna riayet etmek için İktidardaki Politikacı ve Hükümet ayırımına gidilmektedir.⁶

Araştırma Yöntemi

Çalışma, nitel analiz olan Politik Konjonktür Dalgalanmaları Literatürü ve nicel analiz olan Politik Konjonktür Dalgalanmalarının Türkiye Ekonomisine uyarlanabilirliği istatistiksel ve ekonometrik analizlerle araştırılan iki temel kısımdan oluşmaktadır. Çalışmanın son kısmında, Politik Konjonktür Dalgalanmaları Literatüründen A.Alesina, G.Cohen ve N.Roubini'n çalışmaları doğrultusunda Uyarlanmış Beklentilere Dayanan Politik Konjonktür Dalgalanmalarının Türkiye Ekonomisi açısından geçerli olup-olmadığı ekonometrik ve istatistiksel analizlerle test edilmektedir.⁷

1. POLİTİK KONJONKTÜR DALGALANMALARI KAVRAMI VE LİTERATÜRÜ

Politik konjonktür dalgalanmaları literatürü oldukça zengindir. Bu zenginliğin nedeni literatürün ekonomi ve politika biliminin ortak bir alanını incelemesi ve disiplinlerarası olmasıdır. politik konjonktür dalgalanmaları *dar anlamda*, seçimlerin ve seçim sonuçlarının makro ekonomik değişkenlerde ve dolayısıyla ekonomik başarıda ortaya çıkardığı sapma olarak tanımlanmaktadır.⁸

Geniş anlamda politik konjonktür dalgalanmaları bazı ekonomik ve politik avantajlar elde etmek amacıyla ekonomiyi hile ile yöneten seçime aday politikacıların ve iktidardaki politikacının⁹ seçim döneminde

⁶ Timothy Besley ve Anne Case, "Incumbent Behavior: Vote-Seeking, Tax-Setting, and Yardstick Competition", **The American Economic Review**, March 1995, Vol:85, No:1, s. 17

⁷ Alesina Alberto, Gerald Cohen ve Nouriel Roubini, "Macroeconomic Policy and Elections In OECD Democracies", **Economics And Politics**, Vol:4, march 1992, no:1992, s. 5

⁸ Amacher ve Boyes, Age., s. 7

⁹ Martin Paldam, "Political Business Cycles", **Perspectives On Public Choice**, ed. Dennis C. Mueller, Cambridge University Press, 1997, s. 343

ekonomiye pompaladığı fonlarla artan, kişisel gelir ve ekonomik teşviklerle (genişletici politikalar¹⁰), seçim beklentilerine uyarlanmış pek çok politikanın (yeniden seçim baskısı) periyodik seçim rekabeti sonucu makro ekonomik değişkenler üzerinde kısa ve uzun dönemde, devrevi bir etki yapması olarak tanımlanmaktadır. ¹¹ Politik konjonktür dalgalanmalarında zaman kısa ve uzun dönem olarak iki kısma ayrılmaktadır. Kısa dönem seçim öncesi ve seçim yılını ve/veya seçim yılını ve seçim sonrası yılı içeren 1 yıllık süreyi kapsamakta¹² ve uzun dönem, bir seçimden diğerine kadar ki 4 yıllık süreyi içermektedir.¹³ Politik konjonktür dalgalanmaları oldukça geniş bir literatür geçmişine sahiptir. politik konjonktür dalgalanmaları literatürü kronolojik bir sınıflandırmaya tabi tutularak geleneksel ve modern politik konjonktür dalgalanmaları literatürü olarak iki kısma ayrılmaktadır.¹⁴

1.1.Geleneksel Politik Konjonktür Dalgalanmaları

Kronolojik açıdan 1950-75 yılları arasındaki çalışmaları içeren geleneksel politik konjonktür dalgalanmaları literatürünün inceleme alanı, özel ajanların koordine edilmemiş faaliyetleri tarafından ortaya çıkan dalgalanmalardır.¹⁵

Geleneksel politik konjonktür dalgalanmaları literatürü kendi içinde akım olarak ikiye ayrılmaktadır. *İlk akım*, 1960'ların sonu ve 1970'lerin ortasında Gelişmiş Batı Dünyası'nın yaşamış olduğu enflasyon ve grevlerle ortaya çıkan dalgalanma karşısında Yeni Soldan bir kaç yazar (Bodly ve Crotty (1975), Sherman (1979)) tarafından yeniden keşfedilen ve Kalecki (1943) tarafından yazılan kısa bir makaleyle başlamıştır. ¹⁶ Kalecki makalesinde, politik konjonktür dalgalanmalarını, Marksist teoriye göre güç mücadelesi olarak incelenmiştir. O'na göre, toplumda firmalar ile hükümet arasında, hükümetlerin sosyal hedefler doğrultusunda kamu giderlerini arttırmak istemesi ve firmaların da hükümetin özellikle istihdamı arttıran giderlerine karşı çıkması doğrultusunda sürekli bir çatışma vardır.¹⁷ Bir başka açıdan, kamu harcamalarının tam istihdamı sağlayabilirliği ve hükümetlerin seçim dönemlerinde oy kazanmak için işsizliği azaltması¹⁸ ve bu yüzden, girişimcilerin işgücü piyasasındaki denetimlerini kaybetmeleri ve işgücü

¹⁰ G. Doron And B. Tamir, **The Electorate Cycle:Political Economic Perspective**, Crossroads, 1983, s. 35

¹¹ David R Cameron, "The Expansion of The Public Economy: A Comparative Analysis", **American Political Science Review**, vol.72, no:4, december, 1978, s. 72

¹² Alberto Alesina,, "Elections, Party Structure and The Economy", ed. Jeffrey S. Banks, Eric A. Hanushek, **Modern Political Economy**, Cambridge University Press, 1995, s. 154

¹³ Coşkun Can Aktan, **Anayasal İktisat**, İz Yayıncılık:232, İktisat ve Toplum Kitaplığı:23, İstanbul, 1997,s. 150

¹⁴ Paldam, Age., s. 342

¹⁵ Paldam, Age., s. 343 ve Alesina, Age. (1995), s. 57

¹⁶ Paldam, Age., s. 343

¹⁷ Suphi Varım,, **2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: 25- Seçim Ekonomisi**, Türkiye Genç İşadamları Derneği, İstanbul, Haziran 1997, s.6

¹⁸ Paldam, Age., s. 343

ücretlerinin artışları¹⁹ sonucu doğan enflasyon, grevler, verimlilik düşmesi ve nihai olarak kar paylarının düşmesi ile ekonomi, depresyona (aşırı ısınmaya) maruz kalmaktadır. Söz konusu bu depresyonun süreklilik arz etmesi politik konjonktür dalgalanmalarını ortaya çıkarmaktadır.²⁰

Kalecki'nin makalesinde belirtilmeyen politik konjonktür dalgalanmalarının zaman boyutu Geleneksel politik konjonktür dalgalanmaları literatüründe, yedi yıldan dokuz yıla kadar süregelmesi olarak yorumlanmaktadır.²¹

Akerman (1946, 1947) tarafından başlayan ve Ben-Porath (1975), Hubka ve Oberman (1977), MacCracken ve diğ. (1977) ile Tufte (1978) tarafından sürdürülen İkinci Akım'ın inceleme alanı, kamusal ürünlerin fiyatlarının ve kamusal ödemelerin genel seçimlere göre belirlenmesinde rol oynayan politik faktördür. Bir başka deyişle, bu politik faktör kamusal ürünlerin fiyat artışlarının, genel seçimlerden sonrasına ertelenmesine ve/veya transfer ödemelerinin genel seçimlerden öncesine alınmasına neden olmaktadır.²²

E.Tufte'nin Seçim Ekonomisi Devreleri Modeli, ajanların uyarlanmış beklentilere sahip olduğu varsayımı doğrultusunda Phillips Eğrisi'ni politik konjonktür dalgalanmalarına göre açıkladığı için önemlidir. Tufte'ye göre, seçim ekonomisi devreleri kısa ve uzun dönem olarak ikiye ayrılmaktadır.²³ Kısa dönemde, hükümet seçim olmayan yıllara göre gevşek para politikası uygulayarak enflasyon-işsizlik oranlarını geri çekmekte, kişi başına reel kullanılabilir geliri arttırmakta, vergileri düşürmekte ve transferlerini (seçim yapılan yılın üçüncü çeyreğinde) arttırmaktadır.²⁴

Tufte'ye göre kısa dönemde, transfer harcamaları zirveye ulaşma eğiliminde ve işsizlik oranları seçim yılında daha düşük olmaktadır.²⁵ Uzun dönemde (mümkün olduğunca seçim dönemlerinden uzak) vergi ile kararları ve nakit devalüasyonunu gerçekleştirmektedir. politik konjonktür dalgalanmaları, Tufte'nin analizinde, kısa dönemde ortaya çıkmakta ve etkileri -azalarak da olsa- uzun dönemde devam etmektedir. Tufte'ye göre, politik konjonktür dalgalanmalarına engel olmak için seçim yılında sıkı para politikası ve seçim olmayan yılda esnek para politikasının uygulanması gerekmektedir. Tufte'ye göre, işsizlik ve enflasyon gibi ekonomik değişkenler ile parasal eylemler arasındaki gecikmenin uzunluğu, seçim yılından önceki 1 yıldır.²⁶

¹⁹ Varım, Age., s. 6

²⁰ Paldam, Age., s. 343

²¹ Paldam, Age., s. 343

²² Paldam, Age., s. 343

²³ Edward Tufte., **Political Control of The Economy**, Princeton N.J. Princeton University Press, 1978, s. 93

²⁴ Tufte, Age. s. 93

²⁵ Tufte, Age. s. 35

²⁶ Tufte, Age. s. 93

1.2. Modern Politik Konjonktür Dalgaları

Modern politik konjonktür dalgaları Literatürü, rasyonel beklentilerin dikkate alınmasıyla, *rasyonel beklentiler öncesi (1975-80) ve rasyonel beklentiler sonrası politik konjonktür dalgaları Literatürü (1980 ve sonrası)* ismiyle ikiye ayrılmaktadır.²⁷

Rasyonel beklentiler öncesi politik konjonktür dalgaları Literatürü, politik konjonktür dalgalarında ajanların uyarlanmış beklentilere sahip olduğu, *rasyonel beklentiler öncesi politik konjonktür dalgaları Literatürü* de ajanların rasyonel beklentilere sahip olduğu varsayımı üzerine kurulmaktadır.²⁸ Uyarlanmış beklentiler üzerine kurulan, rasyonel beklentiler öncesi politik konjonktür dalgaları Literatüründe W.Nordhaus öncü isimdir. Rasyonel beklentiler üzerine kurulan, rasyonel beklentiler Sonrası politik konjonktür dalgaları literatüründe D.Hibbs, Alesina-Cohen-Roubini ve Chappell-Keech öncü isimlerdir.²⁹ 1975 yılında W. Nordhaus tarafından genel seçimlerin ülke genelinde ekonominin politik nedenlerle (iktidarda kalabilmek) genişletilmesinin dalgalarına yol açtığı ile ilgili olarak yazılan makale ile rasyonel beklentiler öncesi politik konjonktür dalgaları Literatürü başlamaktadır. Daha sonra, Nordhaus (1975)'in makalesi, C.D. MacRae (1977) tarafından geliştirilmiş ve NM Teorisi Modeli olarak isimlendirilmiştir. NM Teorisi'nin açıkladığı Seçim Dalgaları Modeli kısaca politikacıların, yalnız iktidarda kalabilme sürelerinin devamını istemeleri nedeniyle her seçim öncesinde ekonomiyi genişlettiklerini açıklamaktadır. NM teorisindeki Seçim Dalgaları Modeli, hükümet politikalarının seçim dönemleri boyunca oy çoğunluğu amacıyla kararlaştırıldığı, seçmenlerin- politikacıların miyop politik amaçlarla hareket ettiği ve politikacıların ekonomiyi politik hile ile yönettiği fikri üzerine kurulmaktadır.³⁰

NM teorisi modellerinde *Seçim Dalgaları* olarak ifade edilen politik konjonktür dalgaları, Nordhaus'da, *Fırsatçı politik konjonktür dalgaları*³¹ ismiyle ifade edilmekte ve model *Seçim Yönlü Yaklaşımı*'na göre kurulmaktadır.³²

Nordhaus'un başlattığı Fırsatçı politik konjonktür dalgaları Modelleri, rasyonel olmayan ve uyarlanmış beklentilere sahip seçmenlerin taleplerinin, rasyonel olmayan ve yeniden seçilmek isteyen politikacılar

²⁷ Paldam, Age. s. 344

²⁸ Paldam, Age. s. 344

²⁹ Paldam, Age. s. 344

³⁰ William Nordhaus,, "Alternative Approaches To the Political Business Cycle", **Brookings Papers on Economic Activity**, vol.2, 1989, s. 57

³¹ Ercan Eren ve Melike Bildirici, "Siyasal Konjonktür Dalgaları ve Türkiye'de Seçmen Davranışı", **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, cilt:14, sayı 163, Ekim 99.1999, s. 33

³² William Nordhaus,, "The Political Business Cycle", **Review of Economic Studies**, vol. 42, 1975, s. 172

tarafından gerçekleştirilmesi düşüncesi üzerine kurulmaktadır.³³ Nordhaus Modeli'ne göre, seçmenler uyarlanmış beklentilere sahip, rasyonel olmayan, miyop, zayıf hafızalı, sistematik bilgiye sahip ve ortalama seçmenlerdir.³⁴ Nordhaus'a göre, rasyonel olmayan seçmen oy verirken yalnızca geçmiş ekonomik olayları dikkate almaktadır. Dolayısıyla, Nordhaus'da seçmen, hem rasyonel olmayan hem de uyarlanmış beklentilere sahiptir.³⁵

Nordhaus'a göre, seçmenlerin uyarlanmış beklentilere sahip olmasının anlamı, seçmenin oyu üzerinde, yalnız geçmiş ekonomik olayların etkili olmasına yol açmaktadır. Bir başka deyişle, seçmenlerin uyarlanmış beklentileri, makro ekonomik değişkenlerdeki değişimlere paralel olarak gelişmektedir. Seçmenler yalnız düşük işsizlik ve düşük enflasyonu göz önüne alarak hükümetleri yargılamaktadırlar. Bu nedenle politikacılar seçim öncesi hızlı büyümeyi yaratmak ve işsizliği azaltmak için toplam talebi teşvik etmektedir. Politikacı ile seçmen arasındaki ilişki, politikacının alabileceği oyu maksimize etmeye uğraşmasına ve seçmenin politikacının başarısını saptayabilmesine dayanmaktadır.³⁶

Nordhaus'un analizinde iki politik partinin var olduğu, hükümetlerin performanslarının enflasyon ve işsizlikle ölçülebildiği ve yine hükümetlerin bu iki makro ekonomik değişkenin kısıtı altında (Phillips eğrisi) olduğu varsayılmaktadır.³⁷ Nordhaus Modeli'ne göre politik konjonktür dalgalanmaları, kısa dönemli Phillips Eğrisi, yani seçim öncesi, işsizlik ve enflasyon rakamlarının düşmesi ile ortaya çıkmaktadır. Seçmenin seçim dönemleri ödül ya da ceza olarak kullandığı araç olan oy vermenin özellikleri, Nordhaus'da geniş olarak yer almaktadır. Çok az bir ekonomik kazanç değerine sahip olan oy verme seçmenler için gelecekle ilgili ön fikirler kazanmak açısından maliyetli olmaktadır. Bu yüzden de seçmenin beklentileri uyarlanmış beklentilerdir.³⁸

Nordhaus'a göre, ekonomide İstikrarlı Phillips Eğrisi geçerlidir ve bu doğrultuda ekonomi beklenmeyen enflasyona dayanmaktadır. Bu iki varsayıma göre enflasyondaki bir artışın, sürekli olarak işsizliğin (ve büyümede bir artış) azaltılmasına neden olduğunu zımnî olarak ifade etmektedir ve beklentilerin uyarlanmış olmasıyla ekonominin fiili enflasyona belirli bir zaman gecikmesiyle yakalandığı sonucuna varmaktadır.³⁹ Nordhaus'a göre, hükümetlerin seçim dönemlerine özgü, politik konjonktür dalgalanmalarını oluşturan politikalarını yalnızca, kısa dönemde uygulayabilmektedir. Nordhaus'a göre, seçim döneminde hükümetin

³³ Nordhaus, Age. (1975), s. 169,190

³⁴ Nordhaus, Age. (1989), s. 57

³⁵ Nordhaus, Age. (1975), s. 169-190

³⁶ Nordhaus, Age. (1989), s. 56

³⁷ Nordhaus, Age. (1975), s. 170

³⁸ Nordhaus, Age. (1989), s. 56

³⁹ Alberto Alesina, "Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game", *Quarterly Journal of Economics*, 102, 198, s. 147

enflasyon beklentilerini aşağıya çekmekte ve bu nedenle ekonomide resesyon doğmaktadır. Seçimle doğan gecikme (lag) ekonomide doğan boomu karşılamaktaysa da bu boomun enflasyonist maliyetleri, başlangıçtaki resesyonu sayesinde seçim sonrasında ödenmektedir.⁴⁰ Nordhaus'a göre, az işsizlik ve yüksek enflasyon uzun dönemli hükümet tercihidir.⁴¹

Politikacılar seçim öncesi anti-enflasyonist politikalar uygulayarak sağladıkları düşük işsizlik-enflasyon ve/veya yüksek büyüme için, kendilerine verilecek oyla ödüllendirilmeyi hedeflemektedirler. Politikacılar yalnız buldukları görev sürelerini umursadıkları için fırsatçıdır. Ayrıca, iktidardaki politikacı her seçim öncesinde ekonomiyi acil olarak genişletmektedir.⁴² Enflasyon bu genişletilmenin bir sonucu olarak, seçim zamanı artmaktadır. Enflasyona, resesyona veya işlerin durgunlaşmasına neden olan toplam talep, seçim sonrasında azaltılmaktadır. Nordhaus, Ekonomideki enflasyon eğilimlerinin (seçmenlerin uyarlanmış beklentilere sahip olması nedeniyle geriye dönük beklentilerin kırılmaması), enflasyonun kendisinden (mevcut enflasyon oranı) daha yüksek olduğunu ileri sürmektedir.⁴³

Nordhaus'a göre, politik konjonktür dalgalanmalarına engel olmak için seçim yılında esnek para politikası ve seçim olmayan yılda sıkı para politikası uygulanmalıdır. Nordhaus'a göre işsizlik ve enflasyon gibi ekonomik değişkenler ile parasal eylemler arasındaki gecikmenin uzunluğu seçim gününden önceki 6 ya da 8 aydır.⁴⁴ Bu varsayımlara göre, Nordhaus şu sonuçlara ulaşmaktadır: Her hükümet seçim yılında kısa dönemli Phillips Eğrisi'nin avantajını elde etmek için aynı politikayı izlemektedir.⁴⁵ Enflasyon oranı, seçim yılında seçim öncesi ekonomik genişlemeye bağlı olarak artarken seçim sonrasında bu artış azalmaktadır. Bu nedenle ekonomide her seçim öncesi yüksek büyüme ve düşük işsizlik görülmektedir. Seçim sonrasında büyüme oranı düşmekte işsizlik artmakta ve böylece resesyon doğmaktadır.⁴⁶

Nordhaus'a göre, politikacılar oy maksimizasyonuna yönelik olarak sadece seçimleri kazanmak için partizanca hareket ederek seçmenlere uygun gelebilecek politikaları takip etmektedir.⁴⁷ Politikacıların partizanlığı Nordhaus'a göre, iki genel seçimin ilkinde görülmektedir. İkinci genel seçimde, politikacılar fırsatçı davranış sergilemektedir. Öncelikle, Nordhaus'a göre bir ülkedeki partiler sağ ve sol kanat partiler olarak iki temel gruba ayrılmaktadır. Her iki parti kanadı da gerçekte partizan nedenlerden

⁴⁰ Nordhaus, Age. (1975), s. 170

⁴¹ Kalaycı, Age., s. 38

⁴² Nordhaus, Age. (1989), s. 57

⁴³ Nordhaus, Age., (1975), s. 180

⁴⁴ Nordhaus, Age. (1975), s. 170

⁴⁵ Kalaycı, Age., s. 35

⁴⁶ Alesina, Age. (1995), s. 146-147

⁴⁷ Nordhaus, Age. (1989), s. 61

ötürü görünüşte ekonomide bir genişleme ve verimlilik karşıtı bir durum meydana getirmektedir. Sol kanat partiler görünüşte işsizliği azaltmak uğruna ekonomiyi teşvik etmektedir. Sağ kanat partiler de enflasyonu azaltmak için ekonomik hayatın durgunlaşması veya acil resesyonun maliyetlerine katlanmayı göze alabilmektedirler. Temel faaliyetlerin durgunlaşması sonrasında aktivite ve enflasyonun doğal süreci için ekonomik getiriler aşağıda kalmaktadır. Böylece gelecek seçim yaklaştığı zaman sağ kanat hükümet partizan politik konjonktür dalgalanmalarını ortaya çıkararak genişletici politikaları izlemek için bir nedene sahiptir.⁴⁸

Ekonomik yönden bile partizan hedeflere sahip olan politikacılar, partizanlıklarını ikinci genel seçimlerde ikinci plana atarak, fırsatçı davranmaktadır. Politikacılar, partizan hedeflerini yalnızca ilk seçimleri kazandığında gerçekleştirilmiş olabilmektedir. Bundan sonra gelecek seçimlerde yeniden seçim şanslarını arttırmak için partizan politikacılar kendi savundukları ideolojilerini bile önemsemeden fırsatçı davranış içerisine girebilmektedir.⁴⁹ Bunun için sağ kanat hükümetler enflasyonla mücadele yerine işsizlikle mücadele etmeyi tercih edebilirler. Bu durum politikacılara ilk seçimde partizanlık hedeflerini tasdik etmeyenlerin ikinci seçimlerde oylarını alabilme şansını verebilir. Nordhaus'a göre, bu ikinci genel seçimlerde ortaya çıkan dalgalanmalar, Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarıdır.⁵⁰

Politik konjonktür dalgalanmalarının partizan Etkilerle ortaya çıktığı ve ajanların rasyonel beklentilere sahip olduğu varsayımlarına dayanan Rasyonel Beklentiler Sonrası politik konjonktür dalgalanmaları literatürü, Hibbs'in Parti Kontrol Modeli ile Alesina-Cohen-Roubini'nin Makro Politikanın Rasyonel partizan Teorisinden oluşmaktadır.⁵¹

1.2.1. Parti Kontrol Modeli

D.Hibbs'in Parti Kontrol Modeli'ndeki teorik temelinin hükümet değişimlerine ve partizanca isteklere dayanması ve modelin iki partili bir modelde, sol kanat partilerin öncelikle işsizlikle, sağ kanat partilerin öncelikle enflasyonla mücadele ettiklerini, hükümetin amacının ideolojik olduğunu ve hükümet değişimleri nedeniyle de bu dalgalanmaların görüldüğünü ifade etmesidir.⁵²

⁴⁸ Nordhaus, Age. (1989), s. 63

⁴⁹ Richard Boylan and Richard D. McKelvey, "Voting Over Economics Plans", *American Economic Review*, vol. 85, no: 4, s. 860-871

⁵⁰ Nordhaus, Age. (1975), s. 172

⁵¹ Alesina, Age. (1987), s. 658 Henry W. Jr Chappell and William R. Keech, "A New View of Political Accountability for Economic Performance", *American Economic Review*, 1986, no: 79, s. 15

⁵² Paldam, Age., s. 356-357

Partizanlık ve politik konjonktür dalgalanmaları ilişkisi konusunda önemli diğer bir çalışma Hibbs'in Parti Kontrol Modelidir. Hibbs'e göre, politik konjonktür dalgalanmaları literatüründe partinin ideolojik amaçları ve uygulanacak ekonomi-politiği değiştirmektedir.⁵³ Hibbs'e göre, partiler ideolojik amaçlarına göre sosyalist, muhafazakar ve merkez olarak üçe ayrılmaktadır. Parti ideolojisi doğrultusunda seçmenlerin tercihleri göz önüne alınarak partilerin uygulanacak ekonomi politikası da üçe ayrılmaktadır; Sosyalist Partiler sırasıyla, tam istihdamı, gelir dağılımının dengeli bir hale getirilmesini, ekonomik genişlemeyi, fiyat istikrarını ve ödemeler bilançosunun denkleştirilmesini Merkez Partiler, sırasıyla, fiyat istikrarını, ekonomik genişlemeyi, tam istihdamı, gelir dağılımının dengeli hale getirilmesini ve ödemeler bilançosunun denkleştirilmesini, Muhafazakar Partiler, fiyat istikrarını, ödemeler bilançosunun denkleştirilmesini, ekonomik genişlemeyi, tam istihdamı ve gelir dağılımının dengeli bir hale getirilmesini amaçlamaktadır. Özellikle, enflasyon-işsizlik arasındaki ayırırda, Sosyalist Parti, istihdam oranının yükseltilmesini, Muhafazakar Parti, enflasyon oranının geriletilmesine önem vermektedir.⁵⁴

Hibbs'in Parti Kontrol Modeli doğrultusunda makro ekonomide, fazladan enflasyonun riskinin sürekli olmamasına rağmen, daha düşük işsizlik ve daha yüksek büyümeyi sağlayan genişleyici politikaları izleme konusunda sol partililerin sağ-partililerden daha fazla meyilli olması söz konusudur.

1.2.2. Uyarlanmış Beklentilere Dayanan Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmaları Modeli

Politikacılar doğrudan toplam talebi etkileyen politika aracını kontrol etmelerinin yanında, politikacılar diğer ajanların yaptıkları gibi işsizlik, enflasyon ve hükümet harcamaları gibi değişkenleri umursamaktadırlar. Ayrıca, politikacılar yalnızca görev sürelerini umursadıkları ve güçlü olmaktan servet elde ettikleri için fırsatçıdırlar. Bu durum, ekonomide uyarlanmış beklentilere Dayanan Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarının doğmasındaki politikacıların katkısını göstermektedir.⁵⁵

Seçmenler, rasyonel ve uyarlanmış beklentilere sahiptir. Rasyonel seçmenlerin uyarlanmış beklentilere sahip olması, seçmenlerin rasyonel olmasıyla tutarsız olmamaktadır. uyarlanmış Beklentilere sahip seçmenin, seçim öncesi ekonomik olayları gerçekleştiren politikacının başarısını

⁵³ Douglas Hibbs, "The Partisan Model of Macroeconomic Cycles: More Theory And Evidence For The United States", *Economics And Politics*, vol: 6, march 1994, no.1, s. 1470

⁵⁴ Varım, Age., s. 8, Douglas Hibbs., "Political Parties And Macroeconomic Policy", *American Political Science Review*, vol: 71, 1977, s. 18

⁵⁵ Alberto Alesina Gerald D, Cohen. And Nouriel Roubini, "Macroeconomic Policy And Elections In OECD Democracies", *NBER Working Paper*, 1991, no: 3830, s.2

yargılması rasyonel bir davranış tarzıdır.⁵⁶ Ayrıca, seçmenler zayıftır ve geriye dönük oy vermektedir. Seçmenler, iktidardaki hükümeti pozitif olarak yüksek büyüme, düşük işsizlik ve düşük enflasyonla değerlendirerek, yargılamaktadır. Seçmenler, geçmiş gözlemleri dikkate almamaktadır.⁵⁷

Ayrıca, işsizlik ve enflasyonla ilişkili ekonomik modelini anlamamaktadırlar. Seçimlerin zamanı, dışsal olarak sabittir. Seçmenler rasyonel ve politika yapımcıların güdülerinden haberdar olmalarına rağmen, Fırsatçı amaçlar için (verginin azaltılması ve/veya harcamaların artması) seçim sonrasında ortaya çıkan açıklara razı olabilmektedirler. Bu durum uyarlanmış beklentilere Dayanan Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarının doğmasında seçmenlerin katkısını göstermektedir.⁵⁸

Bu noktada, politikacıların, seçimler öncesi para basmayı, harcamaları ve transferleri arttırdıkları ve/veya erteledikleri vergi artışlarını, seçim yılındaki işsizlik oranını azaltmaktan ve vergi oranlarını yükseltmekten daha kolay bir yol olarak buldukları için nihayetinde doğan dalgalanmalar uyarlanmış beklentilere Dayanan Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarıdır.⁵⁹

1.2.3. Makro Ekonomik Politikanın Rasyonel Partizan Teorisi

Farklı partizan hedeflere sahip hükümetler, farklı alanlardaki yeterlilik dereceleriyle açıklanmak ve seçmenlerin hükümetin yeterlilik düzeyi hakkında hükümetten daha az bilgili olduğu belirtilmektedir. Bu yüzden de, hükümetler, seçimlerde politik hile ve makro ekonomide partizanlık yapmaktadır. Böylece ekonomide partizan politik konjonktür dalgalanmaları doğmaktadır.⁶⁰

Partizan politik konjonktür dalgalanmaları, sol kanat hükümetlerin partizanlığından dolayı seçim yılında işsizlik oranlarının azaltılmasıyla doğan genişletici talep politikaları ve bu reel genişlemenin sona ermesinde bile, enflasyonun hızlanmasıyla ortaya çıkmaktadır.⁶¹ Makro Politikanın Rasyonel partizan Teorisine göre, yöneten partilerin temel amacı olarak, politikacıların kendi seçmenlerini himaye eden politikaları uygulamak söz konusudur. Bu yüzden, partizanlığı dikkate alan görüşler sol kanat partiler, sağ kanat partilerden daha düşük işsizlik ve daha yüksek çıktı büyümesi ve enflasyon, daha fazla genişleyici olan politikayla (diğer değişkenlerin aynı kaldığı iddia edilerek) hükümetin parti kontrolündeki değişmelerle sürecin devam ettiğini, zımni olarak ifade etmektedir. Bir başka deyişle, sağ “enflasyon sevmeyen” sol “işsizlik sevmeyen” olarak, makro ekonomik

⁵⁶ Alesina ve diğ., Age. (1991), s. 27

⁵⁷ Alesina, Age. (1991), s. 658, Chappell and Keech, Age., s. 15

⁵⁸ Alesina ve diğ., Age. (1991), s. 23

⁵⁹ Alesina ve diğ., Age. (1991), s. 291

⁶⁰ Alesina, Age. (1987), s. 651-678

⁶¹ Alesina ve diğ., Age. (1991), s. 25

politika yapıcıdaki sistematik farklılıklar vurgulanmaktadır.⁶² Alesina-Cohen ve Roubini'nin partizan politik konjonktür dalgalanmalarına en büyük katkıda bulunan teorisyenler, Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarında, işsizlik beklentilerinin seçim popülaritesiyle anlamlı ilişkisini göstermeleri açısından Chappell ve Keech'dir. Chappell ve Keech'e göre, seçmenler, rasyonel beklentilere sahiptir. Böylece, seçmenler ekonomi politikanın gevşek (enflasyonist) veya sıkı (deflasyonist) olduğunu bilmekte ve buna göre karar vermektedir. Yine gelecekle ilgili tahminler, uyarlanmış beklentilerle değil, halihazır politikanın seçmenlerce bilinmesiyle ve rasyonel beklentilerle ortaya çıkmaktadır.⁶³

Chappel ve Keech'e göre, partizanlık seçim döneminin başlangıcında görülmektedir. Seçim döneminin başlangıcında, hükümetlerin hedef ve politika ayarlama mekanizmaları sayesinde, geçici çıktı etkileri, politikanın partizan kontrolünde beklenmeyen değişiklikleri, partizan Politik Dalgalanmalarını ortaya çıkartmaktadır. Çalışmalarında, Chappell ve Keech, seçim döneminin başlangıcındaki partizanlık sayesinde seçim dönemi sonrasında, ortaya çıkan reel çıktı büyümesinin ve gecikmiş dönem nominal harcamasının, birbirine yaklaştığını gözlemlemektedir.⁶⁴

1.2.4. Politik Konjonktür Dalgalanmaları Literatüründeki Yakın Zaman Gelişmeleri

Politik konjonktür dalgalanmalarının yakın zamandaki gelişmeleri olarak, Rasyonel Modeller, Politik Bütçe Dalgalanmaları, Para Politikası-Seçim Modelleri ve Seçim-Yeniden Seçim Yaklaşımları sayılmaktadır.

Rasyonel beklentiler Sonrası politik konjonktür dalgalanmaları analizinde, Rasyonel Modeller önemli bir yer tutmaktadır. Politik konjonktür dalgalanmaları literatüründe, Rasyonel Modeller Cukierman-Meltzer (1986)'in, Rogoff -Sibert (1988), Rogoff (1990) ve Persson-Tabellini (1991)'in çalışmalarında kurulmaktadır. Bu modeller, rasyonel ve fırsatçı olan hükümetlerin, özel ajanlarla aynı fayda fonksiyonuna sahip olması nedeniyle, ekonomiyi kendi istek ve amaçları doğrultusunda yönettikleri fikri üzerine kurulmaktadır.⁶⁵

Alesina, Cohen ve Roubini'ye göre, Fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarının bir gecikmeyle Politik Bütçe Dalgalanmaları doğmaktadır. Seçim öncesinde tüketim veya transferler için görünen harcamalarında artışlar ve yatırım harcamalarında azalmalar görülmektedir.⁶⁶ Yatırımdaki azalma, verimlilik ve etkinlik için zararlı olmasına rağmen, bu sonuçlar,

⁶² Alesina, Age. (19871), s. 653

⁶³ Chappell ve Keech, Age. (1986), s. 318

⁶⁴ Chappell ve Keech, Age. (1986), s. 315

⁶⁵ Alesina ve diğ., Age. (1992), s. 3

⁶⁶ David A Leblang., "Property Rights, Democracy And Economic Growth", **Political Research Quarterly**, march 1996, vol. 49, no: 1, s. 5-25

seçmenler tarafından belli bir gecikmeyle gözlemlenebilmektedir. Böylece, Politik Bütçe Dalgalanmaları, kamu harcama programlarında, kaynakların dağılımındaki çarpıklıklar olarak ortaya çıkmaktadır.⁶⁷ Seçimler ile para politikası arasındaki ilişki, *Lider Yönlü ve Seçmen Yönlü Yaklaşım* olarak iki kısımda incelenmektedir. Seçim Kampanyaları Politikasında, belirleyici kriter olarak parti başkanı ve parti disiplini göz önüne alındığı zaman yaklaşım, Lider Yönlü Yaklaşım, politikacılara oy verenler göz önüne alındığı zaman Yaklaşım Seçmen Yönlü Yaklaşım olarak isimlendirilmektedir. Lider Yönlü ve Seçmen Yönlü Yaklaşımın ortak noktası, her iki yaklaşımın da başlangıç yolu olarak, seçim tarafından motive edilmiş yetersizliklerin, parasal politikayı nasıl tahmin etmesi gerektiğini kullanmasıdır.⁶⁸

Beck çalışmasında, Seçmen Yönlü Yaklaşımın, politik olarak optimal parasal politika ile ilgili spesifik olmayan öngörülerini yapmakta olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, ekonominin geçerli yönetiminin de seçim üzerinde bazı etkilere sahip olacağını öngörmektedir. Fakat, Beck'e göre, ekonomiyi yönetmek için gereken yetenek ve gelecekteki ekonomik performansları ile ilgili beklentiler, oy verme kararı üzerinde daha büyük etkiye sahip olabilmektedir.⁶⁹

Beck'e göre, Lider Yönlü Yaklaşım, politik olarak, optimal parasal politikanın şekliyle ilgili, öngörülemeyeni elde etmektedir. İyi bir politik lider, bazı kısa dönemli acı ilacın, ekonominin uzun dönemde sağlıklı olacağı yönünde, seçmenleri ikna edebilmektedir ve iyi bir politik lider, kolay paranın kısa dönemli faydalarını veya sıkı politikanın uzun dönemli özelliklerini önemseyebilir. Fakat, Lider yönlü Yaklaşımın ortaya koyduğu paradigma, genelde, görevlilerin arzulayacakları parasal politikanın şeklini veya yönünü öngörmemektedir.⁷⁰ Politik konjonktür dalgalanmalarının nedeni, özellikle ülke genelinde yapılan genel seçimlerdir. Politikacıların, seçim öncesi (seçime yakın bir zaman kala) ve seçim sonrası dönemlerde uyguladıkları politikalar farklılık göstermektedir. Seçimlerle gelen ilk politika farklılığı, harcama politikalarında görülmektedir.⁷¹ Bu bağlamda, politikacıların, yalnız seçimi önemseyen kısa dönemli çıkarlara sahip olması, seçim öncesinde, seçmenlerinin isteklerini yerine getirmek için harcamalarında, seçim olmayan diğer zamanlara göre, artış göstermektedir. Seçim sonrasına göre, seçim öncesi harcamaların artış oranının yüksekliği, uzun dönemli, kalıcı sorunlara neden olabilmektedir. Çünkü, harcamaların finansmanı için vergi gelirleri yetmemektedir.⁷²

⁶⁷ Alesina ve diğ., Age.(1992), s. 22

⁶⁸ Nathaniel Beck,, "Elections And Federal Reserve Bank", *Journal of Politics*, vol. 46, 1982, s. 370

⁶⁹ Nathaniel Beck,, "Politics and Monetary Policy", Ed.Thomas D.Willett, **Political Business Cycles**, Duke University Press, Durham and London, 1988, s. 371

⁷⁰ Beck, Age, (1988), s. 372

⁷¹ Ahmet Kılıçbay, **Politika ve Ekonomi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No: 338, Ekonomi Dizisi: 27, Ankara,1994, s. 37

⁷² Kılıçbay, Age, s. 72

Seçim öncesinde ekonomide uygulanan gevşek para ve mali politikalar, seçim sonrasında, seçimin etkisi ve seçimin finansmanı olarak iki çözüm bekleyen sorunu ortaya çıkarmaktadır. Seçimin etkisi sorununa çözüm olarak, sıkı para ve mali politikaların uygulanması, seçimin finansmanı sorununa çözüm olarak da gelirlerin arttırılması gerekmektedir. Kısa dönemde, yalnız seçim zamanı ekonomiye yoğun ve ani bir canlılık kazandıran iktidardaki politikacı, seçim sonrası, ekonomide politik konjunktür dalgalanmaları doğmaktadır.⁷³

Seçmenlerin yeni bir seçim günündeki oy verme konusundaki, yani, yeniden seçim baskısı altında, seçmen tercihlerinin belirlenmesinde başarının ve politikanın etkisi önemlidir. Başarının etkisi, seçmenin başarıdan emin olmasıyla ve politikanın etkisi, seçmenin politikadan emin olmasıyla belirlenmektedir. Politikacılar tarafından Politik Hile'nin yapılması, politik konjunktür dalgalanmalarını ortaya çıkarmaktadır.⁷⁴

2. POLİTİK KONJONKTÜR DALGALANMALARI LİTERATÜRÜNE YÖNELTİLEN ELEŞTİRİLER

Politik konjunktür dalgalanmalarının yalnız genel seçimlerle değil, ara seçimler, yerel seçimler ve senato seçimleri gibi farklı seçim türleriyle de açıklanabileceği, iktidardaki politikacının seçim öncesi genişlemeleri ve/veya seçim sonrası daralmaları kamuoyunun tepkilerinden dolayı açıkça seçimlere göre uygulanmayabileceği, ekonomide meydana gelebilecek savaş, petrol şokları ve terör gibi dışsal şoklar ve ekonominin kendi bünyesinde meydana gelen reel konjunktür dalgalanmalarının varolmasının dalgalanmanın türünün belirlenmesinde farklı yorumlara neden olabileceği ve iktidardaki politikacının makro ekonomik değişkenler üzerindeki kontrolünün tam ve sürekli olamayacağı gibi olasılıklar, politik konjunktür dalgalanmaları analizlerinde sınırlamalara yol açabilmektedir.⁷⁵

Politik konjunktür dalgalanmaları Literatürüne sistematik olarak eleştiriyi liberaller getirmektedir. Liberaller ilk olarak, politik konjunktür dalgalanmaları literatürünün seçmenlerin kamusal faaliyetin toplam faydası yerine, marjinal etkisini göz önüne aldığı görüşünü eleştirmektedirler.⁷⁶ Liberaller, politik konjunktür dalgalanmaları literatürünün politik sistemde çoğulcu grupların engellenmeden işleyişlerine izin verilerek sosyal istikrarın

⁷³ William C. Mitchell, *Inflation and Politics: Six Theories In Search of Reality*, Ed. Thomas D. Willet, **Political Business Cycles**, Duke University Press, Durham and London, 1988, s .81

⁷⁴ Nordhaus, Age. (1975), s. 169

⁷⁵ John D Huber,, "The Vote of Confidence in Parliamentary Democracies", **The American Political Science Review**, vol: 90, no: 2, june 1996, s. 269

⁷⁶ Birol Kovancılar,, "Çağdaş Liberal Düşüncede Demokratik Karar Alma Mekanizması ve Bütçe Harcamalarında Popülist Eğilimler", **Yönetim ve Ekonomi**, Celal Bayar Üniversitesi, İİBF Dergisi, Yıl:1997, sayı:3, s. 213

sağlanamayacağı yönündeki düşünceye de itiraz etmektedirler. Baskı gruplarının sürekli olarak kamu yararını ortaya çıkaracağı yönündeki beklentiyi eleştiren liberal düşünce, baskı gruplarının örgütlenme maliyetlerinin üzerine dikkat çekmiştir. Buna göre, sağlanacak ortak çıkarların ve her üyeye düşecek menfaatin, maliyetlerin üzerinde olduğu çıkarlara hizmet eden gruplar kolayca örgütlenirken, bunun tersinin geçerli olması durumunda grup örgütlenmektedir. Yani, yoğun ortak çıkarlar için baskı grupları kolayca örgütlenirken, yaygın ortak çıkarlar için baskı grupları örgütlenmemekte, grup pazarlıkları sağlıklı bir düzenin kaynağı olmak bir yana, gerçek kamu yararını zedeleyici olabilmektedir.⁷⁷ Ayrıca, Liberaller'e göre, hükümetin gizlilik içinde olması, Politik Hile'nin kanıtı değil, genellikle çok güçlü ve kendisini büyümeye, yönetimi bir "emperyal devlet başkanlığına" çevirmeye çalışan bir yönetimin kanıtıdır.⁷⁸ Liberaller, hükümetin kamuoyunu bilgilendirmesi gerekliliğini iki farklı açıdan kabul etmektedirler. İlki, toplumun bireysel üyeleri, kendi kişisel kapasitelerini geliştireceklerse, yani sadece tepki göstermeyip, aynı zamanda aktif ve bilgilenmiş üyeler olacaklarsa, bilginin açıklanması gereklidir. İkinci olarak, demokrasi sosyal adalet bakımından gerekli değildir. Daha ziyade, demokrasi siyasal iktidardan özgür olmaya dayanmaktadır ve bu yüzden her birey, yönetimin faaliyetlerinin kendisini nasıl etkilediğini ve kendi çıkarlarının hesaba katıldığını bilmelidir.⁷⁹

3. 1950 - 2000 YILLARI ARASINDA KALAN 50 YIL VE 13 MİLLETVEKİLİ GENEL SEÇİMLERİ İÇİN UYARLANMIŞ BEKLENTİLERE DAYANAN FIRSATÇI KONJONKTÜR DALGALANMALARI MODELİ:

3.1. Sınırlılıklar

1950-86 yıllarına ait verilerin aylık değerleri ya da üç aylık değerlerine ulaşamaması en önemli sınırlılıktır. Bu nedenle, çalışmada verilerin değerleri yıllık olarak ele alınmaktadır.

Çalışmada, 1950 ile 2000 yılları arasındaki 50 yıl ve 13 genel seçim dönemi veri olarak alınmaktadır. Veriler arasında uyum sağlanması açısından, DPT olarak tek bir kurumun raporları dikkate alınmasına rağmen, DPT'nin raporlarında olmayan veriler için, Maliye Bakanlığı ve DİE'nin raporlarından da yararlanılmıştır.

⁷⁷ Kovancılar, Age., s. 213

⁷⁸ K.G. Robertson, "Public Secrets: A Study of Government Secrecy", çev. Musa Ceylan, **İdare Dergisi**, cilt: 66, haziran 1994, s. 157

⁷⁹ Robertson, Age., s.156

3.2.Data

Milletvekili ara seçimleri, genel seçimleri, yerel seçimleri, Cumhurbaşkanlığı seçimi, kongreyle başkanlık seçimi, genel yerel seçimi ve hükümet değişimlerinin, gerek ülkenin üretim yapısının (işçilik maliyetlerindeki artış nedeniyle) dış rekabete uyum sağlama, gerekse politik belirsizlik ortamından dolayı ekonomi olumsuz yönden etkilenmesine rağmen⁸⁰, çalışmada literatürde izlenen yola uyarak, yalnız Milletvekili Genel Seçimleri dikkate alınmaktadır.

Literatürde Politik Konjonktür Dalgalanmaları ile ilgili analizler, Politik Konjonktür Dalgalanmalarının Politika Çıktıları ve/veya Politik Konjonktür Dalgalanmalarının Politika Araçları ile ilgili olmak üzere iki yönlü testleri içermektedir. Politik Konjonktür Dalgalanmalarının Politika Çıktıları ile ilgili testler, GSMH büyümesi, işsizlik oranı, enflasyon oranı, emisyon hacmi büyümesi ve konsolide bütçe açığı gibi değişkenleri, Politik Konjonktür Dalgalanmalarının Politika Araçları ile ilgili testler, para büyümesi, vergiler, transferler ve hükümet harcamaları gibi değişkenleri içermektedir.⁸¹ Bu çalışma Politika Çıktıları ile ilgili testi amaçlamaktadır. Veri olarak ele alınan makro ekonomik değişkenlerden GSMH, emisyon hacmi ve konsolide bütçe açığı, milyon TL., işsizlik ve enflasyon oranları da yüzde olarak ele alınmaktadır. Ayrıca, GSMH, emisyon hacmi ve konsolide bütçe açıkları yatay kesit verileri olarak dikkate alınmaktadır.

3.3.Yöntem

Çalışmamızda gerçekleştirilecek analizde, Türkiye Ekonomisi'nde Uyarlanmış Beklentiler Dayanan Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmalarının varolup-olmadığını araştırmak amacıyla, 1950- 2000 yılları arasındaki 13 seçim yılına göre istatistiksel ve ekonometrik analizi yapılmaktadır.

Çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde, yakın zamana kadar özellikle teknik bilgi ve iletişim araçlarının varolmadığını ve buna bağlı olarak ajanların beklentilerinin bilgi noksanlığından dolayı Uyarlanmış Beklentiler biçiminde oluştuğu varsayıldığı için, Uyarlanmış Beklentiler dikkate alınmaktadır.

Serilerin cari değerlerinin 1 ve 2 yıl gecikmeli değerleri alınarak, serilerin durağan olup-olmadığını tespit etmek için Birim Kök testleri yapılmaktadır.⁸² Seriler arasında birlikte hareket etmenin ve seriler arasında

⁸⁰ Metin Toprak, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi**, Kara Harp Okulu, Bilgi Toplama ve Yayın Merkezi Yayınları, Yayın No:204, Ankara, 1999, s. 149

⁸¹ Alesina ve diğ., Age. (1992), s. 5

⁸² Alpaslan Akçoraoğlu, "Kamu Harcamaları, Kamu Gelirleri ve Keynesçi Politikalar: Bir Nedensellik İlişkisi", **G.Ü., İİBF. Dergisi**, Cilt.1, sayı 2, Güz 1999, s. 51

uzun dönemli bir ilişkinin varolup-olmadığını tesbit etmek için, Ko-Entegrasyon Testleri yapılmaktadır.⁸³

Hangi serilerin, hangi serilerin nedeni olup-olmadığını tesbit etmek için de, Granger Nedensellik Testleri uygulanmaktadır.

Çalışmanın ikinci aşamasında, Panel Regresyon Tahmin Yöntemi kullanılarak, Uyarlanmış Beklentiler Modeli ve Otoregresif Model kurulmaktadır.

Panel Regresyon Tahmin Yöntemi, kısaca kurumsal faktörler (bu çalışmada kurumsal faktör, Milletvekili Genel Seçimleri'dir.) ve ekonomik değişkenler arasındaki ilişkiyi sınamakta ve açıklamakta kullanılmaktadır.⁸⁴ Politik Konjonktür Dalgalanmaları ile ilgili Politika Çıktıları ile ilgili testlerde, seçim yılı öncesi ile seçim yılı sonrası, Politika Araçları ile ilgili testlerde, seçim yılı öncesine göre seçim yılı ile seçim yılı sonrası kıyaslandığı için ve beklentilerin Uyarlanmış olduğu varsayımına (seçim yılı için beklentilerin seçimden önceki yıla bağlı olduğu) uygun⁸⁵ olduğu için, değişkenlerin gecikmeli değerleri yani, Gecikmesi Dağıtılmış Modeller ile çalışılmaktadır.

Çalışmada, Gecikmesi Dağıtılmış Modellerden biri olan, Cagan ve Friedman'a ait Uyarlanmış Beklentiler Modeli kullanılmaktadır. Uyarlanmış Beklentiler Modeli ekonometrik anlamda, beklentilere dikkate alması ve ortalama gecikmeleri vermesi açısından önem arz etmektedir.⁸⁶

Uyarlanmış Beklentiler Modeli kurulurken, ilk dikkat edilmesi gereken, değişkenlerin katsayılarının pozitif olmasıdır. (Sabit katsayı, bu kuralın dışında tutulabilmektedir.) Aksi takdirde, model istatistiksel anlamda "doğru işaret" e sahip olmadığı için, kabul edilmemektedir.⁸⁷ Otoregresif Model'ine, Uyarlanmış Beklentiler Modeli'nin otokorelasyonu yani, hata terimlerinin birbirleriyle ilişkili olup-olmadığını göstermediği için ihtiyaç duyulmaktadır. Bir başka deyişle, Uyarlanmış Beklentiler Modeli'nde tahmin ediciler sapmalı ve tutarsız sonuç verebilmektedir. Bu nedenle, Otoregresif Model'e ihtiyaç duyulmaktadır.⁸⁸ Panel Regresyon Tahmin Yöntemi ile kurulan Gecikmesi Dağıtılmış ve Otoregresif Model'de, PBC ile gösterilen Milletvekili Genel Seçim Yılları'nın, Kukla Değişken olarak alınmasının amacı, ülkemizin seçim olmayan yıllardaki spesifik etkilerinden arındırmaktır. Bir başka deyişle, PBC kukla değişkeni, kurulan regresyon

⁸³ Akçoraoğlu, Age, s. 59

⁸⁴ John Mukum Mbaku,, "The Political Economy of Development: An Empirical Analysis Of The Effects Of The Institutional Framework On Economic Development", **Studies in Comparative International Development**, vol.29, summer 1994, s. 7

⁸⁵ Alesina ve diğ., Age. (1992), s. 5

⁸⁶ Damodar N. Gujarati,, **Basic Econometrics**, Literatür Yayıncılık Dağıtım Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, International Edition, Third Edition, İstanbul, 1995, s.590

⁸⁷ Gujarati, Age., s. 591-592

⁸⁸ Recep Tari,, **Ekonometri II**, İzmit, 1998, s. 41-42

denkleminde, yapılan genel seçimlerin bağımlı değişkeni etkileyip-etkilemediğini ve etkiliyorsa ne yönde etkilediğini göstermektedir. PBC kukla değişkeni, aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

$$PBC_t \begin{cases} 1 & \text{Genel Seçimlerin Yapıldığı Yıl} \end{cases}$$

$$PBC_t \begin{cases} 0 & \text{Diğer Yıllar} \end{cases}$$

Çalışmadaki analizler için, Windows 94 Microsoft Word 6.0. ile uyumlu, E-Views 2.0., SPSS 5.0.1. ve Excel 5.0a paket programlar kullanılmaktadır.

3.4. Analiz ve Model:

1. Aşama: Değişken Testleri

Bu testler birim kök, ko-entegrasyon ve Granger Nedensellik testlerinden oluşmaktadır. Birim kök test testlerine tabii tutulan emisyon hacmi, konsolide bütçe açığı, GSMH değişkenlerinden ve enflasyon- işsizlik oranlarından, emisyon hacmi, konsolide bütçe açığı ve GSMH değişkenleri için hesaplanan ADF test istatistiğinin değerinin %1 ve %5 güven aralığında, MacKinnon ADF kritik değerlerinden büyük olduğu için, serilerin 1 ve 2 gecikmeli değerlerinde birim köke rastlanmadığı ve bu serilerin durağan olduğu sonucuna varılmaktadır. Birim kök testleri sonucu, durağan olmayan enflasyon ve işsizlik oranları değişkenlerini de çalışmamıza dahil etmemekteyiz.

Tablo.1. Birim Kök Testleri

	Emisyon	Acik	GSMH	İssizlik	enflasyon	Kritik Değerler
1 gecikme	-9.2175	-3.8947	-9.9748	1.2839	1.5923	%1 -3.5682, %5 -2.9215, %10 -2.5683
2 gecikme	-9.2055	-9.7274	-4.7641	1.2769	1.3242	%1 -3.5713, %5 -2.9228, %10 -2.5990

Ko-entegrasyon testlerine tabii tutulan, emisyon hacmi-konsolide bütçe açığı, emisyon hacmi- GSMH ve konsolide bütçe açığı-GSMH seri çiftleri %1 ve %5 kritik düzeyde, ko- entegrasyon değerlerinin kritik değerlerden küçük olduğu için birlikte hareket ettiği sonucuna varılmaktadır.

Tablo.2. Ko-Entegrasyon Testleri

Emisyon-acik	emisyon-GSMH	acik-GSMH	Kritik Değerler
(13.63) (2.73)	-	-	%5 15.41, %1 20.04
-	(10.72) (0.45)	-	%5 15.41, %1 20.04
-	-	(12.34) (0.11)	%5 15.41, %1 20.04

Granger Nedensellik testlerine göre, %1 anlamlılık düzeyinde 7.31 ve %5 anlamlılık düzeyinde 4.08'den küçük olduğu için, 1 ve 2 yıl gecikmeyle, emisyon hacmi, konsolide bütçe açığı ve GSMH değişkenlerinin birbirleriyle çift nedensellik ilişkisinde oldukları sonucuna varılmaktadır.

Tablo.3. Granger Nedensellik Testleri

1 gecikme			
Null Hypothesis:	Obs	F-Statistic	Probability
EMISYON does not Granger Cause ACIK	50	1.19643829144	0.279609140223
ACIK does not Granger Cause EMISYON		1.47295363832	0.230944081257
GSMH does not Granger Cause ACIK	50	3.47805878749	0.0684379479151
ACIK does not Granger Cause GSMH		0.0354401746566	0.851486763372
GSMH does not Granger Cause EMISYON	50	3.1900037149	0.0805419729647
EMISYON does not Granger Cause GSMH		1.76567490797	0.190333662222
2 gecikme			
Null Hypothesis:	Obs	F-Statistic	Probability
ACIK does not Granger Cause EMISYON	49	0.995402476296	0.37774318972
EMISYON does not Granger Cause ACIK		0.332926796815	0.718612629191
GSMH does not Granger Cause EMISYON	49	1.41198948912	0.254481330847
EMISYON does not Granger Cause GSMH		0.978468097172	0.38391527156
GSMH does not Granger Cause ACIK	49	0.575483064004	0.566609476716
ACIK does not Granger Cause GSMH		1.32159140839	0.277088797012

2. Aşama Otoregresif Modeller:

Genel olarak, uyarlanmış beklentiler modelinde ortalama gecikme, $\lambda/(1-\lambda)$ formülü ile hesaplanmaktadır. Buradaki λ , modeldeki bağımlı değişkenin, bağımsız değişken olarak gecikmeli değerinin katsayısını göstermektedir. Ayrıca, bağımsız değişkenlerin β katsayıları, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki kısa, orta ve uzun vadeli etkilerini göstermektedir.⁸⁹

Buna göre, gecikmesi dağıtılmış değişkenlerle çalışan uyarlanmış beklentiler modeline göre, emisyon hacmi konsolide bütçe açığını 1.9 yıl, emisyon hacmi GSMH'yı 1 yıl ve GSMH konsolide bütçe açığını 1 yılda etkilemektedir. Serilerin ortalama gecikmeleri, konsolide bütçe açığı serisi için (en yükseği seçilir⁹⁰ 2 yıl, emisyon hacmi ve GSMH için de 1 yıl seçilmektedir.

Öncelikle, PBC kukla değişkeninin pozitif değerli olması otoregresif model için yeterli şartı sağladığı için, model istatistiki olarak anlamlıdır. Modeldeki değişkenler arasında ilişkinin derecesini gösteren korelasyon katsayısının % 82 olması, seçilen bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni %82 oranında açıklayabildiğini göstermektedir.

⁸⁹ Gujarati, Age., s. 585

⁹⁰ Kılıçkaya, Age, s. 296

Tablo.4. Otoregresif Model (Gecikmesi Dağıtılmış Uyarlanmış Beklentiler Modeli)

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
Acik-emisyon				
C	-5.36061075722	6.28960570437	-0.852296790799	0.398465182981
EMISYON	2.16330878531	1.51910279447	1.42407004528	0.161174784039
EMISYON(-1)	0.281159666783	1.55606487733	0.180686339547	0.857407506104
PBC	1.24704626638	7.3856410643	0.168847396661	0.866656958235
GSMH-emisyon				
C	-27.8292069552	21.8234956888	-1.27519474204	0.209249224412
EMISYON	14.7083812539	5.02816600494	2.9251980224	0.00553055865591
EMISYON(-1)	-3.78978234152	7.14984602982	-0.530050902595	0.598867866026
EMISYON(-2)	1.98418922926	7.82475245096	0.253578530655	0.801058415182
EMISYON(-3)	21.9710622469	5.77995413569	3.80125200496	0.000459035142969
PBC	-14.0141624948	24.5872374439	-0.569977108114	0.571729732139
GSMH-Acik				
C	114.643872134	24.6837579437	4.64450641574	3.64816057974e-05
ACIK	3.6035164935	1.93086206748	1.86627338855	0.0693469008194
ACIK(-1)	2.13233328682	2.00971604571	1.06101222179	0.295048898083
ACIK(2)	0.85576184702	1.52564394808	0.560918455513	0.577981990241
ACIK(-3)	5.3720996384	2.15393094762	2.49409092912	0.0168608047301
SECIM	16.0418030666	38.4079940017	0.417668339197	0.678423182672

3. Aşama, Model:

Uyarlanmış beklentiler modeli yardımıyla, GSMH, konsolide bütçe açığı ve emisyon hacmi serilerinin, uyarlanmış beklentilere dayanan fırsatçı politik konjonktür dalgalanmalarında politika çıktıları olarak ortaya çıkması, ayrı ayrı gözlenebilmektedir. Söz konusu bu üç serinin birlikte meydana getirdikleri uyarlanmış beklentilere dayanan fırsatçı politik konjonktür dalgalanmaları için otoregresif model kurulmaktadır. Nihai olarak, 1950-2000 yılları arasındaki milletvekili genel seçimlerinde, emisyon hacmi, konsolide bütçe açığı ve GSMH makro ekonomik değişkenler göz önüne alınarak, panel regresyon yöntemiyle elde edilen uyarlanmış beklentilere dayanan fırsatçı konjonktür dalgalanmaları modeli kurulabilmektedir.

Buna göre, emisyon (t-1), emisyon hacmi değişkeninin 1 yıl gecikmeli değerini, $GSMH_{t-1}$ GSMH değişkeninin 1 yıl gecikmeli değerini, $ACIK_{t-2}$ konsolide bütçe açıkları değişkeninin 2 yıl gecikmeli değerini, PBC milletvekili genel seçimlerini temsil eden ve 1 değeri verilen kukla değişkendir.

Hesaplanan t değerleri, n-1 serbestlik derecesine göre, t Dağılımı Tablosu'ndan elde edilen t kritik değeri 1.645 ile kıyaslanarak yapılan test istatistiklerine göre de, sabit katsayı ve PBC kukla değişkeni istatistiksel olarak anlamlı, emisyon hacmi değişkeninin 1 yıl gecikmeli değeri, GSMH değişkeninin 1 yıl gecikmeli değeri ve konsolide bütçe açıkları değişkeninin 2 yıl gecikmeli değeri anlamlı değildir. Fakat, PBC kukla değişkeninin pozitif

ve anlamlı olarak sıfırdan farklı olması, otogresif model için yeterli şartı sağladığı için, model istatistiksel olarak da kabul edilmektedir.⁹¹

Ayrıca, modeldeki, değişkenler arası ilişkinin derecesini gösteren korelasyon katsayısının %82 olması, seçilen bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni %82 oranında açıklayabildiğini göstermektedir. Otoregresif Modelde, Otokorelasyonun olmadığı test aralığı, %5 anlamlılık düzeyinde -1,96 ile +1,96 arasındadır. Hesaplanan h değeri, 1,96'dan büyük ise Pozitif Otokorelasyon, -1,96'dan küçük ise Negatif Otokorelasyon söz konusudur.⁹²

Otoregresif model için yapılan h testi'ne göre otokorelasyonun olmaması modelin geçerliliğinin kabul edildiğini açıklamaktadır.

Tablo.5. Uyarlanmış Beklentilere Dayanan Politik Konjunktür Dalgalanmaları Modeli

Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	-6.73814642347	2.01103969489	-3.3505785294	0.00186701006706
EMİSYON(t-1)	-0.0882454580239	0.280800629047	-0.31426374764	0.75508594458
GSMH(-1)	1.51562995239	0.472534499335	3.2074482488	0.00276258284952
ACIK(-2)	0.31101965429	0.151204057314	2.05695309911	0.0467919367144
PBC	359.153050727	0.29361771817	1.22319951591	0.228987973812
R-squared	0.822093727979	Mean dependent var	1.80123906949	
Adjusted R-squared	0.802860617491	S.D. dependent var	1.87236256077	
S.E. of regression	0.831336109029	Akaike info criterion	-0.25809867268	
Sum squared resid	25.5714298685	Schwarz criterion	-0.0512332419316	
Log likelihood	-49.1753448737	F-statistic	42.7436700092	
Durbin-Watson stat	0.739170943881	Prob(F-statistic)	2.17915133067e-13	

$$\text{Acık}_t = -6.74 + 0.09\text{Emisyon}_{t-1} + 1.5156\text{GSMH}_{t-1} + 0.31\text{Acık}_{t-2} + 359.15\text{PBC}_t$$

St.Hata 2.011 0.281 0.473 0.151 0.293
t istatis -3.351 -0.314 3.208 2.070 1.223

Biçiminde de ifade edilebilen Uyarlanmış Beklentilerle Politik Konjunktür Dalgalanmalarının panel regresyon tahmininde⁹³, konsolide bütçe açıkları seçimlerin etkisini, 2 yıl boyunca, GSMH ve Emisyon hacmi da 1 yıl süreyle taşımaktadır. Bu süreçte Politik Konjunktür Dalgalanmaları göz önüne alındığında, seçim yılındaki konsolide bütçe açığı üzerinde, seçim yılında seçim nedeniyle 359 milyon TL.'lık bir artış söz konusudur.

Türkiye'deki (1950- 2000), Uyarlanmış Beklentilere Dayanan Konjunktürel Dalgalanmalar Modeli, konsolide bütçe açıkları üzerinde, emisyon hacminin bir yıl sonrasında 90.000 TL'lık , GSMH'nın bir yıl sonrasında 1.515.600 TL'lık, konsolide bütçe açıklarının iki yıl sonrasında 310.000 TL'lık bir artış yaratmasına rağmen, milletvekili genel seçimlerinin, seçim yapılan yılda 359.150.000 TL'lık bir artışa neden olmasını göstermektedir. Buradan şu sonuçları elde etmekteyiz:

⁹¹ Alesina ve diğ., Age., (1992), s. 5,7,9,11 ve 13

⁹² Gujarati, Age., s. 606-607

⁹³ Alesina ve diğ., Age. (1992), s. 15

1) Modelde, Emisyon hacmi para politikasını, GSMH üretim politikasını ve konsolide bütçe açıkları da devletin harcama politikasını temsil etmektedir.

2) Milletvekili genel seçimlerinin konsolide bütçe açıkları üzerindeki etkisinde gecikme yoktur.

3) Emisyon hacminin ve GSMH'nın konsolide bütçe açıkları üzerindeki etkisinde 1 yıllık gecikme ile gerçekleşmektedir. Konsolide bütçe açıklarının konsolide bütçe açıkları üzerindeki etkisinde 2 yıllık bir gecikme söz konusudur.

4) Milletvekili genel seçimlerinin konsolide bütçe açığı üzerindeki etkisi, emisyon hacminin yaklaşık 4000 katı (3990), GSMH'nın 236 katı ve konsolide bütçe açığının 1158 katı kadar, Türk Lirası ile etki yapmaktadır.

Bu sonuçlarla, milletvekili genel seçimlerinde, ülkemizde uygulanan ekonomi politika çıktıları üzerinde büyük oranlarda etkiye sahip olduğu söylenebilmektedir. Çalışmamızın hedefinin ötesinde, Uyarlanmış Beklentilere Dayanan Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalarının finansmanında ya konsolide bütçe açıkları⁹⁴ ya da emisyon hacmi, merkez bankası kredileri, iç borçlanma⁹⁵ ve kamu sektörünün özel bankacılık sektöründen borçlanma kullanılmaktadır.⁹⁶

GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Politik Konjonktür Dalgalarını kabaca seçimler dolayısıyla ekonomide meydana gelen istenmeyen ve kalıcı sorunların oluşumunu ifade etmektedir. Politik Konjonktür Dalgalarını ortaya çıkaran ajanların amaçlarına (fırsatçı-partizan) ve beklentilerine (uyarlanmış-rasyonel) göre, Politik Konjonktür Dalgalarını kabaca iki temel gruba ayrılmaktadır. Buna göre, *ajanların amaçlarına* göre ortaya çıkan Politik Konjonktür Dalgalarını, Fırsatçı ve Partizan Politik Konjonktür Dalgalarını olarak sınıflandırılmaktadır. Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalarını, politikacıların da ekonomik ajan olarak faaliyet göstererek, kendi çıkarlarını kolladıkları, Partizan Politik Konjonktür Dalgalarını, politikacıların ekonomiyi kendi ideolojik fikirleri doğrultusunda yönettikleri düşüncesine üzerine kurulmaktadır.

Diğer yandan *ajanların beklentilerine* göre ortaya çıkan Rasyonel ve Uyarlanmış Beklentilere dayanan Politik Konjonktür Dalgalarını olarak

⁹⁴ Ömer Arasıl, "Kamu Açıkları İç Finansmanının Makroekonomik Sonuçları", **Yönetim ve Ekonomi**, Celal Bayar Üniversitesi Dergisi, sayı:1, 1995, s. 1-38

⁹⁵ İrfan Kalaycı, "Seçim Ekonomisi ya da Siyasal Konjonktür: 18 Nisan Seçimleri Üzerine Kısa Bir Not", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Yıl:36, Temmuz 1999, s. 23.

⁹⁶ Arasıl, Age., s. 1

sınıflandırılmaktadır. Öncelikle Rasyonel Beklentiler, seçmenlerin bilgi düzeylerinin yüksek ve sahip oldukları bilginin simetrik olması durumunda geçerli olabilmektedir. Uyarlanmış Beklentiler ise, seçmenlerin elde ettikleri bilgi düzeylerinin düşük ve sahip oldukları bilginin asimetrik olması durumunda geçerli olabilmektedir. Uyarlanmış Beklentilere sahip seçmenler bilgi noksanlıklarını, kararlarını geçmişteki olaylara dayalı olarak vermekle kapatılmaktadırlar. Bu durumda ise, politikacıların politik hile ile seçmenleri yönlendirmeleri seçmenlerin, rasyonel beklentiye sahip seçmenlerin aksine, sistematik hata yapmalarına yol açmaktadır.

Sonuçta, Uyarlanmış Beklentiler ve Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmalarının birarada ele alınmasıyla, gerek seçmenlerin uyarlanmış beklentiye sahip olması, gerekse politikacıların, fırsatçı olmaları ve seçmenleri politik hile ile yönlendirmeleri (ve/veya yönetmeleri) sonucu, ekonomide Uyarlanmış Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmaları doğmaktadır. Öte yandan, Rasyonel Beklentiler ve Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmalarının birarada ele alınmasıyla da, Rasyonel Modeller ortaya çıkmaktadır.⁹⁷

Bu çalışma Uyarlanmış Beklentilere Dayanan Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmalarının varolup-olmadığını, Türkiye Ekonomisinin 1950-2000 arasındaki yıllarda ve 13 seçim dönemi için test edilmektedir. Politik Konjonktür Dalgalanmaları ile ilgili kurulan modellerde, teste tabi tutulacak değişkenlerin seçimi, Politik Konjonktür Dalgalanmalarının politika çıktılarına (politik konjonktür dalgalanmalarının ekonomi üzerinde meydana getirdiği sonuçlar açısından) veya Politik Konjonktür Dalgalanmalarının politika araçlarına göre (politik konjonktür dalgalanmalarının varoluş nedenleri açısından) belirlenmektedir. Politik Konjonktür Dalgalanmalarının politika çıktıları ile ilgili testlerde, *GSMH büyümesi, işsizlik oranı, enflasyon oranı, emisyon hacmi büyümesi ve konsolide bütçe açığı* değişkenleri, Politik Konjonktür Dalgalanmalarının politika araçları ile ilgili testlerde, *para büyümesi, vergiler, transferler ve hükümet harcamaları* değişkenler kullanılmaktadır. Biz çalışmamızda, Alesina, Cohen ve Roubini'nin (1992) çalışmasını esas alarak, politika çıktıları doğrultusunda, emisyon hacmi, GSMH ve konsolide bütçe açıklarını kullanılmaktayız. (Enflasyon ve işsizlik oranlarında görülen durağansızlık nedeniyle, modele dahil edilmemiştir.)

Elde edilen model yardımıyla, Türkiye'de, Uyarlanmış Beklentilere Dayanan Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmalarının milletvekili genel seçimlerinin gecikme olmaksızın, konsolide bütçe açıkları üzerinde büyük miktarlarda bedele sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu bedelin karşılanmasında, (seçim yılı sonrasında Uyarlanmış Beklentilere Dayanan Fırsatçı Politik Konjonktür Dalgalanmalarının finansmanı için) ya konsolide

⁹⁷ S. Lawrence Davidson,, Michele Frattianni, Jurgen Von Hagen, "Testing The Satisficing Version of The Political Business Cycle 1905-1984", **Public Choice**, vol. 73, 1992, s. 36

bütçe açıkları⁹⁸ ya da emisyon hacmi, merkez bankası kredileri, iç borçlanma ve kamu sektörünün özel bankacılık sektöründen borçlanmanın kullanılması olasılık dahilindedir.⁹⁹ Ayrıca, seçimlerin ekonomideki makro ekonomik değişkenlerde meydana getirdiği, politika çıktıları değişikliklerini inceleyen bu çalışma, öncelikle Türkiye Ekonomisi'ndeki sorunların kaynağının politik nedenlerden biri olan milletvekili genel seçimleriyle, makro ekonomik değişkenlerin değiştirilerek, ekonomi aleyhine sonuçlar yarattığı yolundaki görüşleri desteklemektedir.¹⁰⁰ Bu çalışma bağlamında, milletvekili genel seçimlerinin yapılmasında, daha düşük harcamaların yapılmasının desteklenmesi gerekmektedir. Fakat, seçim kampanyaları olarak çalışmamızın araştırma alanının dışına çıkan bu gereklilik, seçilmek ve/veya yeniden seçilmek isteyen politikacının, bu isteğine finansal sınırlama getirilmesi ve hatta finansmanın kaynağının belirlenmesi çok zordur. Çünkü, milletvekilliğe aday politikacının, çoğu zaman ülke çapında kendisini tanıtacak derecede finansmana sahip olmaması söz konusudur. Bu noktadan sonra, çıkar gruplarının finansör olarak devreye girmesi mümkündür.

Dahası, bu sınırlamaların yapılması, tarafımızca pek mümkün görünmemektedir. Çünkü, Politik Konjonktür Dalgalanmaları Teorilerinin boyutunda, kendi çıkarını korumaya meyilli politikacıların, mecliste yasayla kendi güçlerini sınırlamaya razı olmama ihtimali oldukça güçlüdür. Zaten, politikacılar açısından böylesi sınırlamalar yapmanın bir gereği ve hatta zorunluluğu yoktur. Çünkü, halihazırda politikacılar için hayat, sınırlamalar olmaksızın ve ekonomide yaptıkları hatalara karşın herhangi bir yaptırımla karşılaşmadıkları için daha kolaydır. Bu arada, makro ekonomik dengelerin yeniden olumlu bir yöne çevrilmesi de son derece güçtür. Çünkü, popülistik ve politik nedenlerden dolayı, vergi reformu, özelleştirme, sosyal güvenlik sistemi reformu gibi mali ve sosyal reformlar gündemden silinmektedir.¹⁰¹

Ayrıca, politika nedeni, Türkiye Ekonomisinin sorunlarının çözümü için bir yandan devletin ve/veya hükümetin ekonomideki gücünün azaltılması, diğer yandan da Türkiye Ekonomisi'nde serbest piyasa ekonomisinin kendi kendine işlemesi için, özel mülkiyetin, sözleşme ve teşebbüs hürriyetinin güvence altına alınması, ülke ekonomisinin liberalleştirilmesi için, kronik bütçe açıklarının ortadan kaldırılması, bütçe denkliliği için, para basma ve borçlanma yetkisinde sınırlama yapılmalıdır.¹⁰²

⁹⁸ Ercan Uygur, **Enflasyonist ve Anti-Enflasyonist Politikalar, Birinci Ulusal İktisat Öğretimi Kongresi-2000'li Yıllarda Türkiye Ekonomisi ve Ekonomi Öğretimi**, Türkiye Ekonomi Kurumu, Ankara, 9-10 Ekim 1993, s. 38

⁹⁹ Arası, Age., s. 1

¹⁰⁰ Rana Eşkinat, "Gelişmekte Olan Ülkelerin Ekonomi Politikalarında Değişim (1980'li Yıllar)", **A.Ü. İİBF Dergisi**, cilt: 13, sayı: 1,2, 1997, s. 459

¹⁰¹ Sevgi Gerek,, "5 Nisan 1994'den Günümüze Türkiye Ekonomisi", **A.Ü. İİBF Dergisi**, cilt 13, sayı: 1,2, 1997, s. 367

¹⁰² Mehmet Karagül,, "Anayasal İktisat ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", **Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:7, sayı:1, 1997, s. 287

KAYNAKÇA

1. AKÇORAOĞLU Alpaslan, "Kamu Harcamaları, Kamu Gelirleri ve Keynesci Politikalar: Bir Nedensellik İlişkisi", **G.Ü., İİBF. Dergisi**, Cilt.1, sayı 2, Güz 1999.
2. AKTAN Coşkun Can, **Anayasal İktisat**, İz Yayıncılık:232, İktisat ve Toplum Kitaplığı:23, İstanbul, 1997
3. AKTAN Coşkun Can, **Çağdaş Liberal Düşüncede Politik İktisat**, Takav Matbaası, 1994.
4. ALESINA Alberto, "Elections, Party Structure and The Economy", ed. Jeffrey S. Banks, Eric A. Hanushek, **Modern Political Economy**, Cambridge University Press, 1995.
5. ALESINA Alberto, "Macroeconomic Policy in a Two-Party System as a Repeated Game", **Quarterly Journal of Economics**, 102, 1987.
6. ALESINA Alberto, Cohen Gerald D. And Roubini Nouriel, "Macroeconomic Policy And Elections In OECD Democracies", **NBER Working Paper**, 1991, no: 3830.
7. ALESINA Alberto, COHEN Gerald ve ROUBINI Nouriel, "Macroeconomic Policy and Elections In OECD Democracies", **Economics And Politics**, Vol:4, march 1992, no:1.
8. AMACHER R. and BOYES W.J., "Cycles In Senatorial Voting Behaviour: Implication For The Optimal Frequency of Elections", **Public Choice**, Vol:33, 1978.
9. ARASIL Ömer, "Kamu Açıkları İç Finansmanın Makroekonomik Sonuçları", **Yönetim ve Ekonomi**, Celal Bayar Üniversitesi Dergisi, sayı:1, 1995.
10. BAKIRTAŞ İbrahim, "Politik-Ekonomik Dalganmalar Kuramı Kapsamında Türkiye'deki Politik Yapının Ekonomi Üzerindeki Etkisi", **D.E. İ.İ.B.F. Dergisi**, cilt:13, sayı:12, 1998.
11. BECK Nathaniel, "Elections And Federal Reserve Bank", **Journal of Politics**, vol. 46, 1982.
12. BECK Nathaniel, "Politics and Monetary Policy", Ed.Thomas D.Willett, **Political Business Cycles**, Duke University Press, Durham and London, 1988.
13. BESLEY Timothy and CASE Anne, "Incumbent Behavior: Vote-Seeking, Tax-Setting, and Yardstick Competition", **The American Economic Review**, March 1995, Vol:85, No:1.
14. BOYLAN Richard T. and MCKELVEY Richard D., "Voting OverEconomics Plans", **American Economic Review**, vol. 85, no: 4.

15. CAMERON David R., "The Expansion of The Public Economy: A Comparative Analysis", **American Political Science Review**, vol.72, no:4, december, 1978.
16. CHAPPELL Henry W.Jr. And KEECH William R., "A New View of Political Accountability for Economic Performance", **American Economic Review**, 1986, no: 79.
17. DAVIDSON S. Lawrence, Frattianni Michele, Hagen Jurgen Von, "Testing The Satisficing Version of The Political Business Cycle 1905-1984", **Public Choice**, vol. 73, 1992.
18. DORON G. And TAMIR B., **The Electorate Cycle: Political Economic Perspective**, Crossroads, 1983.
19. EREN Ercan, "Politika ve Ekonomi: Siyasal Konjonktür Dalgaları", **İktisat, İşletme ve Finans Dergisi**, cilt: 8, sayı: 89, ağustos 1993.
20. EREN Ercan, BİLDİRİCİ Melike, "Siyasal Konjonktür Dalgaları ve Türkiye'de Seçmen Davranışı", **İktisat İşletme ve Finans Dergisi**, cilt:14, sayı 163, Ekim 99.
21. EŞKİNAT Rana, "Gelişmekte Olan Ülkelerin Ekonomi Politikalarında Değişim (1980'li Yıllar)", **A.Ü.İİBF Dergisi**, cilt: 13, sayı: 1,2, 1997.
22. GEREK Sevgi, "5 Nisan 1994'den Günümüze Türkiye Ekonomisi", **A.Ü.İİBF Dergisi**, cilt 13, sayı: 1,2, 1997
23. GUJARATI Damodar N., **Basic Econometrics**, Literatür Yayıncılık Dağıtım Pazarlama Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, International Edition, Third Edition, İstanbul, 1995.
24. HIBBS Douglas, "Political Parties And Macroeconomic Policy", **American Political Science Review**, vol: 71, 1977.
25. HIBBS Douglas, "The Partisan Model of Macroeconomic Cycles: More Theory And Evidence For The United States", **Economics And Politics**, vol: 6, march 1994, no.1.
26. HUBER John D., "The Vote of Confidence in Parliamentary Democracies", **The American Political Science Review**, vol: 90, no: 2, june 1996.
27. KALAYCI İrfan, "Seçim Ekonomisi ya da Siyasal Konjonktür: 18 Nisan Seçimleri Üzerine Kısa Bir Not", **Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Yıl:36, Temmuz 1999.
28. KARAGÜL Mehmet, "Anayasal İktisat ve Türkiye'de Uygulanabilirliği", **Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi**, Cilt:7, sayı:1, 1997.
29. KILIÇBAY Ahmet, **Politika ve Ekonomi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No: 338, Ekonomi Dizisi: 27, Ankara,1994.

30. KOVANCILAR Birol, "Çağdaş Liberal Düşüncede Demokratik Karar Alma Mekanizması ve Bütçe Harcamalarında Popülist Eğilimler", **Yönetim ve Ekonomi**, Celal Bayar Üniversitesi, İİBF Dergisi, Yıl:1997, sayı:3.
31. LEBLANG David A., "Property Rights, Democracy And Economic Growth", **Political Research Quarterly**, march 1996, vol. 49, no: 1.
32. MBAKU John Mukum, "The Political Economy of Development: An Emprical Analysis Of The Effects Of The Institutional Framework On Economic Development", **Studies in Comparative International Development**, vol.29, summer 1994.
33. MITCHELL William .C., Inflation and Politics: Six Theories In Search of Reality", Ed. Thomas D. Willet, **Political Business Cycles**, Duke University Press, Durham and London, 1988.
34. NORDHAUS William, "Alternative Approaches To the Political Business Cycle", **Brookings Papers on Economic Activity**, vol:2, 1989.
35. NORDHAUS William, "The Political Business Cycle", **Review of Economic Studies**, vol. 42, 1975.
36. ÖZGÜVEN Ali, **İktisat Bilimine Giriş**, Filiz Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul, 1991.
37. PALDAM Martin, "Political Business Cycles", **Perspectives On Public Choice**, ed. Dennis C. Mueller, Cambridge University Press, 1997.
38. ROBERTSON K.G., "Public Secrets: A Study of Government Secrecy", çev. Musa Ceylan, **İdare Dergisi**, cilt: 66, haziran 1994.
39. ROGOFF Kennett, "Equilibrium Political Budget Cycles", **The American Economic Review**, March 1990, vol: 80.
40. TARI Recep, **Ekonometri II**, İzmit, 1998.
41. TOPRAK Metin, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ekonomisi**, Kara Harp Okulu, Bilgi Toplama ve Yayın Merkezi Yayınları, Yayın No:204, Ankara, 1999.
42. TUFTE Edward, **Political Control of The Economy**, Princeton N.J. Princeton University Press, 1978.
43. UYGUR Ercan, **Enflasyonist ve Anti-Enflasyonist Politikalar, Birinci Ulusal İktisat Öğretimi Kongresi-2000'li Yillarda Türkiye Ekonomisi ve Ekonomi Öğretimi**, Türkiye Ekonomi Kurumu, 9-10 Ekim 1993, Ankara.
44. VARIM Suphi, **2000'li Yıllara Doğru Türkiye'nin Önde Gelen Sorunlarına Yaklaşımlar: 25- Seçim Ekonomisi**, Türkiye Genç İşadamları Derneği, İstanbul, Haziran 1997.